

IDENTIFICAREA BARIERELOR ETNOLINGVISTICE ÎN COMUNICAREA INTERCULTURALĂ

Stella HÎRBU, ASEM

The communication barriers are more visible and conspicuous within the process of intercultural communication and overcoming them becomes more difficult, thus, in the global society, intercultural communication presents a real challenge. The present article has as a goal to analyze contrastively the national images which are the base of phraseological comparisons. The unawareness of them can lead to confusing situations in the process of intercultural communication.

În secolul XXI, secol al tehnologiilor informaționale, al vitezei și al mobilității, oamenii au șanse să călătorească în cele mai îndepărtate locuri ale globului pământesc, atât fizic, cât și virtual. Zi de zi, la serviciu, pe stradă sau în locuri publice, noi auzim oameni vorbind alte limbi decât a noastră, având posibilitatea de a interacționa cu ei în diverse contexte și împrejurări.

Diferențele etnolingvistice constituie una dintre cauzele neînțelegerilor în dialogul intercultural, motiv pentru care investigația respectivă ar face posibilă evitarea confuziilor, în acest sens, prin identificarea universalilor interlingvistici și a specificului național al limbilor romanice, slave și germanice.

Comunicarea, în general, este o componentă vitală și indispensabilă a vieții noastre. Ea poate fi considerată drept exercițiu de exprimare pentru fiecare dintre noi, ceea ce, în esență, reprezintă schimbul de mesaje dintre oameni, transmiterea și recepționarea de semnificații prin diverse canale de comunicare, cum ar fi: vorbirea, scrierea, contactul vizual, limbajul corpului etc.

Atât comunicarea verbală, cât și cea scrisă sunt fundamentate prin limbă, acceptată ca un sistem de simboluri, structuri lexicale și reguli gramaticale, specifice fiecărei limbi în parte. În procesul de studiere a limbii străine, însușind treptat categoriile sale lexicale și gramaticale, omul se confruntă cu faptul că bariera lingvistică nu este singurul obstacol pentru comunicarea de succes. În spatele fiecărui cuvânt, fiecărei structuri lingvistice stă viziunea națională asupra lumii. Pornind de la ipoteza că limba nu există independent de cultură, putem presupune că problemele care apar în situațiile de comunicare interculturală sunt cauzate de comportamentul diferit și de modul specific de a gândi al reprezentanților diferitelor culturi, ceea ce duce, de multe ori, la dificultăți de înțelegere și, respectiv, la o comunicare inefficientă. Limba reprezintă, practic, un cod arbitrar, care are la bază un șir de simboluri și stereotipuri acceptate și împărtășite de membrii unei colectivități culturale. După Ter-Minasov S., ea este oglinda culturii, în care se reflectă nu doar lumea reală ce ne înconjoară, nu doar condițiile actuale ale vieții noastre, dar și, conștiința socială a întregului popor, mentalitatea acestuia, caracterul național, stilul de viață, tradițiile, obiceiurile, precum și valorile naționale [5]. În acest sens, în ultimii ani, problema tratării tabloului național lingvistic asupra lumii a preluat o noua perspectivă. Astfel, în prezent, un interes cu totul deosebit pentru lingviști, reprezintă ideea importanței limbii în procesele de cunoaștere și posibilă utilizarea ei drept sursă de informare despre lumea înconjurătoare. Viziunea națională asupra lumii, potrivit lui Monin T., este reflectată în categoriile lingvistice, și se realizează la toate nivelurile limbii: fonetic, lexical, morfologic și sintactic [4]. Se consideră că înțelepciunea colosală a unui popor, experiența imensă de viață, precum și modul de gândire al acestuia, se imprimă pe veci printr-un tezaur bogat, reprezentat de expresii frazeologice și paremii, metafore și simboluri. De aici, reiese că specificul național-cultural al unităților frazeologice amintite dispune de conotații culturale profunde ale unui popor.

În conștiință vorbitorului nativ, există o serie de imagini-standard, care, funcțional, se apropie de purtătorii universali ai caracteristicilor particulare. În aceste împrejurări, imaginea generalizată, selectată pentru compararea sau caracterizarea unor persoane sau fenomene, bazată, așa cum a fost menționat anterior, pe valori naționale privind percepția lumii înconjurătoare, este predeterminată de trăsături pozitive sau negative a denotatului, care s-au fixat în conștiința colectivă a vorbitorilor nativi. Spre exemplu, prezentarea însușirii *sănătos*, în rusă, este intensificată prin imaginea-standard *bou: здоровый как бык*, iar în germană *gesund (stark) wie ein Bär* (sănătos ca un urs), în română, prin *taur: sănătos ca un taur*, sau *puternic, sănătos ca o piatră*. Într-o altă repriză, pentru vorbitorii de limbă germană, imaginea-standard *bou (Ochse)* are sens de prost, prostănac, „a face pe prostul” sau „a lucra din greu”: *dumm wie ein Ochse, arbeiten wie ein Ochse*. Cuvântul *șobolan* în cultura engleză *rat*, precum și *крыса* în cultura rusă și *Ratte* în germană, reieșind din semnificația expresiilor în limbile sus-menționate: *to smell a rat (engl.)*; *die Ratten verlassen das sinkende Schiff (germ.)*; *бежать как крысы с тонущего корабля (rus.)*, înseamnă un om ticălos, josnic, nemernic. La fel și în română, acest cuvânt își regăsește un sens figurat: om care umblă după chilipiruri și trăiește ascuns: *șobolanii politici*, persoană abjectă, demnă de dispreț. Semnificația cuvântului *porc* pentru vorbitorii limbilor în comparație creează imaginea unei persoane murdare și dezordonate (sau este utilizat ca un cuvânt de ofensă): *a mânca ca un porc, вести себя по-свински, besoffen wie ein Schwein*.

Popoarele apropiate, din punct de vedere geografic, istoric și cultural, le sunt, în general, comune imagini-standard, care stau la bază comparațiilor frazeologice. Chipurile animalelor, în diverse sisteme frazeologice pot să indice trăsături universale. Spre exemplu, în majoritatea culturilor, și respectiv limbilor europene, *vulpea* se consideră purtător al trăsăturilor *vicleanie* și *înșelăciune*, încât, în română, în anumite cazuri se recurge la comparație *viclean ca o vulpe*, în limba rusă – *хитрый, как лиса*, în germană – *listig wie ein Fuchs*, în limba engleză – *cunning / smart like a fox*. Însă, dacă, omul viclean în limba rusă poate fi numit *старый лис*, în limba engleză el este asociat cu *a sly dog* (câine viclean).

Derivând din inima culturii, comparațiile frazeologice reflectă nu doar flora și fauna unui popor, dar și cultura materială, axându-se pe obiecte de uz casnic și pe trăsăturile distincte ale acestora, care se mențin în conștiința colectivă. Semnificația expresiei „a semăna perfect până la confuzie” se realizează în frazeologia română prin comparația frazeologică *a semăna ca două picături de apă*, căreia în limba rusă îi corespunde *быть похожим как два сапога пара*, în germana, imaginea-standard este *oul sich gleichen wie ein Ei dem anderen*. Spre exemplu, pentru intensificarea semantică a însușirii „negru”, limbilor germană, rusă și română le este specifică imaginea-standard – *cărbune: черный как уголь, negru ca tăciunele / cărbunele, kohlschwarz, schwarz wie Kohle* (negru precum cărbunele).

În scopul de a intensifica și mai profund nuanța de negru, în limbile studiate, se întâlnește și imaginea *smoală: черный как смоль, negru ca smoala, pechschwarz; schwarz wie Pech* (negru ca smoala).

În rusă și română, se mai recurge la *funingine: черный как сажа / зола*. Mai pot fi întâlnite și imagini cu sensul de *a fi foarte murdar*, ele țin de activitatea profesională: *черный как трубочист*. Limbile studiate, în acest caz, dispun suplimentar de imagine-standard *noapte*, pentru locurile și timpurile întinericului: *schwarz wie die Nacht* (negru ca noaptea), respectiv, în rusă: *черный как ночь*.

Cu sensul de „a fi foarte supărat, mândios”, putem întâlni în română și imaginea-standard *pământul: a fi (a se face) negru ca pământul (spune-mi, mândră, ce ți-i gândul, de ești neagră ca pământul?)* [2].

Ca factor intensificator, în limbile germană, rusă și română, apare pentru „foarte negru” imaginea *corb*, respectiv *cioară: schwarz wie Rabe, rabenschwarz*, în română, *negru precum corbul*, varianta rusă *черный как ворон*. În română și-n rusă, mai poate fi întâlnită și imaginea *aripă / pană de corb: как вороново крыло, negru ca pana corbului*. În germană, se mai face legătura dintre expresia *rabenschwarz* (negru precum corbul) și imaginea-standard *Kohle* (cărbune), prin care, iarăși, semantica structurii comparative obține o intensificare suplimentară, prin dublarea calificativului: *kohlrabenschwarz*.

În scopul accentuării unui exterior atractiv, în limba rusă, se recurge la *măslină: глаза как две маслины* (despre forma și culoarea ochilor unei persoane). Cu aceeași semantică, pentru descrierea expresivă a părului de culoare neagră, lucioasă, în limba română și germană, se utilizează *abanos: negru ca abanosul, păr de abanos, schwarz wie Ebenholz*.

Româna mai dispune și de imaginea *ceaun*, respectiv *fundul unei tigăi*, care nu mai are echivalent în celelalte două limbi: *negru ca ceaunul / ca fundul ceaunului*.

E interesant de relatat că, în limbile cercetate, se întâlnesc și structuri comparative cu însușirea „alb”, dar cu o semnificație opusă, negativă ca „antifrază”: de exemplu, în limba rusă, la întrebare *Как дела?* se răspunde *как сажа бела*, în sens că treburile merg foarte prost. Această comparație provine din contrastul

ironic între imaginea-standard și tertium comparationis, adică însușirea descrisă.

Astfel, putem trage concluzia că majoritatea comparațiilor frazeologice se axează frecvent pe obiecte sau fenomene de însemnătate primordială, din punct de vedere al vieții cotidiene. Necunoașterea imaginilor național-specifice, provenite din natură și mediul înconjurător al anumitor popoare, poate duce la situații confuze în comunicarea interculturală. Analiza contrastivă a expresiilor frazeologice comparative ne permite nu doar să fixăm cele mai răspândite imagini, ce stau la baza acestora, dar și contribuie la identificarea universalilor inter-lingvistice și a specificului național al limbilor confruntate, precum și la evidențierea mijloacelor, ce asigură expresivitatea deosebită a acestora.

Într-un proces de comunicare interculturală, barierele de comunicare atât lingvistice, cât și cele culturale, sunt mult mai vizibile și pregnante, iar depășirea lor devine mai anevoioasă. De aceea, comunicarea interculturală prezintă, în societatea globală, o provocare adevărată, care poate fi depășită prin cunoaștere și înțelegerea mai profundă a fenomenelor, conceptelor și stereotipurilor etnoculturale, național-specifice și universale.

Bibliografie:

1. COLȚUN, Gh. *Aspecte ale frazeologiei limbii române* – Chișinău, 1997.
2. Dicționar frazeologic român-rus – Chișinău, 1996.
3. DUDEN – *Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten / Wörterbuch der deutschen Idiomatik* – Dudenverl., 1992.
4. МОНИНА, Т.С. *Проблема тождества предложения*. – М.: МПУ, 1995. – 180 с.
5. ТЕР-МИНАСОВА, С.Г. *Язык и межкультурная коммуникация*. – М.: Слово, 2000. – С. 14.
6. Энциклопедический словарь по культурологии. – М., 1997.
7. <http://dic.academic.ru>
<http://www.symbolsbook.ru>